

Секція 4. Державне регулювання розвитку територій, громад, підприємств та організацій.

УДК 378.048.2

к. е. н., доц. Тоцька О. Л.
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АСПІРАНТУРИ ТА ДОКТОРАНТУРИ В УКРАЇНІ

Науково-інноваційну діяльність в Україні серед інших характеризують і показники підготовки наукових кадрів в аспірантурі та докторантурі. Ці відділи можна назвати кузнею наукових кадрів, адже саме від результативності їх роботи великою мірою залежить достатнє забезпечення закладів вищої освіти (ЗВО) педагогічними працівниками з науковими ступенями, а також промисловості фахівцями-науковцями. Але, на жаль, ефективність діяльності таких підрозділів у наукових установах і ЗВО не завжди висока.

Різноманітним аспектам функціонування аспірантури та докторантури в Україні присвятили свої наукові розвідки такі вітчизняні науковці, як Н. П. Волкова, Г. І. Крижановська, С. А. Наход, І. В. Олійник, А. В. Яцишин, К. В. Яшина тощо. Зокрема, вони визначили шляхи розвитку лідерських якостей викладача ЗВО в умовах аспірантури [1], описали використання інтерактивних технологій, коучинг-технології та фреймової технології у процесі формування дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії [2–4], вказали на можливості використання цифрових відкритих систем під час підготовки аспірантів і докторантів [5], описали автоматизовану систему управління відділом

аспірантури сучасного ЗВО [6]. Нами попередньо було визначено шляхи підвищення ефективності процесу управління діяльністю аспірантури в [7].

Метою цього дослідження є аналіз ефективності функціонування аспірантури та докторантури в Україні на основі статистичних показників за 2010–2018 рр.

Показники ефективності діяльності аспірантури наведемо в табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники ефективності діяльності аспірантури

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість наукових установ і ЗВО, які мають аспірантуру, на кінець року, од.	513	507	504	502	482	490	481	475	431
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, за рік	8092	8350	8292	8075	7597	7493	6703	6087	6401
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	1941	2051	2136	2135	1881	1958	1708	1438	1472
%	24,0	24,6	25,8	26,4	24,8	26,1	25,5	23,6	23,0
<i>Наукові установи</i>									
Кількість наукових установ, які мають аспірантуру, на кінець року, од.	271	269	264	264	257	256	250	244	210
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, за рік	1313	1269	1273	1246	1194	1147	1014	951	852
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	152	146	165	138	145	140	125	110	99
%	11,6	11,5	13,0	11,1	12,1	12,2	12,3	11,6	11,6
<i>Заклади вищої освіти</i>									
Кількість ЗВО, які мають аспірантуру, на кінець року, од.	242	238	240	238	225	234	231	231	221
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, за рік	6779	7081	7019	6829	6403	6346	5689	5136	5549
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	1789	1905	1971	1997	1736	1818	1583	1328	1373
%	26,4	26,9	28,1	29,2	27,1	28,6	27,8	25,9	24,7

Джерело: укладено автором на основі [8].

Як бачимо, за останні дев'ять років кількість наукових установ і ЗВО, які мають аспірантуру, зменшилася від 513 од. у 2010 р. до 431 од. у 2018 р. Знизилися

й показники кількості осіб, які закінчили аспірантуру (від 8350 в 2011 р. до 6087 в 2017 р.), у т. ч. із захистом дисертації (від 2136 в 2012 р. до 1438 в 2017 р.). Ефективність діяльності аспірантури в середньому становила 24,9 %. Різниця між кількістю ЗВО та наукових установ, які мають аспірантуру, у 2018 р. склала 11 од. У цьому ж році ЗВО випустили аспірантів у 6,5 разів більше, ніж наукові установи. Однак ефективність діяльності аспірантури в ЗВО (у середньому 27,2 %) приблизно тільки в два рази вища, ніж у наукових установах (11,9 %).

Показники ефективності діяльності докторантури наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Основні показники ефективності діяльності докторантури

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість наукових установ і ЗВО, які мають докторантуру, на кінець року, од.	255	257	264	267	264	283	282	277	270
Кількість осіб, які закінчили докторантуру, за рік	450	483	418	566	524	563	551	543	963
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	130	125	139	187	143	169	153	153	232
%	28,9	25,9	33,3	33,0	27,3	30,0	27,8	28,2	24,1
<i>Наукові установи</i>									
Кількість наукових установ, які мають докторантуру, на кінець року, од.	95	95	101	101	102	106	106	101	96
Кількість осіб, які закінчили докторантуру, за рік	91	92	90	99	99	101	102	103	170
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	16	11	13	11	15	18	12	15	23
%	17,6	12,0	14,4	11,1	15,2	17,8	11,8	14,6	13,5
<i>Заклади вищої освіти</i>									
Кількість ЗВО, які мають докторантуру, на кінець року, од.	160	162	163	166	162	177	176	176	174
Кількість осіб, які закінчили докторантуру, за рік	359	391	328	467	425	462	449	440	793
у т. ч. із захистом дисертації, осіб	114	114	126	176	128	151	141	138	209
%	31,8	29,2	38,4	37,7	30,1	32,7	31,4	31,4	26,4

Джерело: укладено автором на основі [8].

Як бачимо, за останні дев'ять років кількість наукових установ і ЗВО, які мають докторантуру, збільшилася від 255 од. у 2010 р. до 283 од. у 2015 р. Значно підвищилися показники кількості осіб, які закінчили докторантуру (від 418 в 2012 р. до 963 у 2018 р.), у т. ч. із захистом дисертації (від 125 в 2011 р. до 232 у 2018 р.). Ефективність діяльності докторантури у середньому становила 28,7 %. Кількість ЗВО, які мають докторантуру, у 2018 р. була більшою в 1,8 разу від кількості наукових установ з аналогічним підрозділом. У 2018 р. ЗВО випустили докторантів у 4,7 разу більше, ніж наукові установи. Ефективність діяльності докторантури в ЗВО (у середньому 32,1 %) вища, ніж у наукових установах (14,2 %).

Зважаючи на не дуже високі показники ефективності діяльності аспірантури/докторантури в Україні (приблизно тільки кожен четвертий аспірант/докторант успішно завершує своє навчання, захистивши дисертацію), вбачаємо за необхідне посилити зі сторони держави функції контролю та регулювання діяльності відділів аспірантури й докторантури. Зокрема, доречним є:

- 1) розробка механізму повернення в казну держави коштів, витрачених на підготовку аспірантів/докторантів, які не завершили дисертаційну роботу вчасно;
- 2) зменшення виділення державних місць в аспірантури/докторантури з низькою ефективністю роботи.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П., Наход С. А., Крижановська Г. І. До питання про лідерські якості викладача закладу вищої освіти та шляхи їх розвитку в умовах аспірантури. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 30–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2019_2_5 (дата звернення: 19.03.2020).

2. Олійник І. В. Використання інтерактивних технологій у процесі формування дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* 2018. Вип. 1. С. 59–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_1_10 (дата звернення: 19.03.2020).

3. Олійник І. В. Використання коучинг-технології в процесі формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія.* 2019. № 1. С. 158–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2019_1_21 (дата звернення: 19.03.2020).

4. Олійник І. В. Використання фреймової технології у процесі формування дослідницької компетентності у майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія.* 2018. № 1. С. 175–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2018_1_30 (дата звернення: 19.03.2020).

5. Яцишин А. В. Використання цифрових відкритих систем під час підготовки аспірантів і докторантів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2018. № 1. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2018_1_5 (дата звернення: 19.03.2020).

6. Яшина К. В. Автоматизована система управління відділом аспірантури сучасного вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Дніпродзержинського державного технічного університету. Технічні науки.* 2016. Вип. 1. С. 158–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpddtu_2016_1_31 (дата звернення: 19.03.2020).

7. Тоцька О. Л. Шляхи підвищення ефективності процесу управління діяльністю аспірантури. *Вісник Львівського університету. Сер. економічна.* 2010. Вип. 44. С. 262–268.

8. Вища освіта в Україні у 2018 році: статистична інформація. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2020).

УДК 333.342

Крись А.О

к.н.держ.упр., доцент Застрожнікова І.В.
Таврійський державний агротехнологічний
університет ім. Дмитра Моторного

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність проблеми. Визначення проблеми дослідження та шляхів її розв'язання базується на комплексному підході до опрацювання наукових досліджень вітчизняних, сучасних і зарубіжних вчених, історичного досвіду сільського розвитку, нормативно-правових актів та авторських розробок. Дослідження динаміки розвитку проведення територіальної реформи і формування об'єднаних територіальних громад здійснено з використанням методів, аналізу та принципів. Практика впровадження концепції на сільських територіях, визначення стратегічних цілей та обґрунтування завдань публічного управління розвитком об'єднаних територіальних громадах спирається на системний підхід.

Метою статті є розгляд стану, проблем, законодавчого забезпечення, тенденцій та обґрунтування шляхів сучасного розвитку сільських територій в умовах децентралізації управління та адміністративно-територіальної реформи.